

Володимир ТИМОФЄЄВ,

orcid.org/0000-0001-6977-6454

старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(Київ, Україна) uebersetzer4@gmail.com

ПРОФЕСІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

У статті охарактеризовано дефініції понять «інтелект», «компетентність», «здатність» та встановлено зв'язок професійного інтелекту з фаховою компетентністю як здатності обробки інформації, виділення та передачі її стрижня структурою іншої мови. На основі результатів свого дослідження автор пропонує доповнити Стандарт вищої освіти України зі спеціальності 035 «Філологія» додатковою фаховою компетентністю, що ґрунтується на формуванні професійного інтелекту перекладача: «здатність, що забезпечує інтелектуальну обробку дискурсу та адекватну передачу його змісту». Приводами для виділення інтелектуальної здатності у складі професійних компетентностей майбутнього перекладача послужили: виокремлення індивідуальних функцій професійного інтелекту перекладача, які не зустрічаються в інших здібностях фахових компетентностей, але потрібні для створення якісного перекладного продукту; унікальна структура професійного інтелекту перекладача, яка охоплює такі процеси, як розуміння основної ідеї повідомлення (*cognition*), засвоєння інформації у пам'яті (*encoding*), девербалізація (*deverbalization*), дивергенція (*divergence*), оцінювання вірності отриманих даних (*evaluation*), конвергенція (*convergence*), ревербалізація (*reverbalization*); власне наповнення таких ознак компетентності, як знання, вміння та навички, а також особистісна характеристика. Авторська схема процесу перекладу наочно ілюструє роль інтелекту у професійній діяльності перекладача та уточнює традиційні бачення цієї діяльності через погляд на переклад як пошук та відображення змісту повідомлення незалежно від способу його вираження у мові оригіналу. Тим самим підкреслюється необхідність засвоєння перекладу як передачу змісту повідомлень учасників дискурсу, які обмінюються думками, а не мовними структурами. Професійний інтелект покликаний у таких умовах забезпечити перекладачеві можливість перемикатися (*basculer*) з одного одномовного акту комунікації на інший. Під час опису феномену професійного інтелекту перекладача автором залучено як вітчизняні джерела інформації, так і іншомовні дослідження французьких, англійських, іспанських та німецьких дослідників дотичних галузей знання.

Ключові слова: професійний інтелект перекладача, фахова компетентність перекладача, здібність, здатність, професійна етика, інтерпретативна теорія перекладу.

Volodymyr TYMOFIEIEV,

orcid.org/0000-0001-6977-6454

Senior Teacher at the National University

Life and Environmental Sciences of Ukraine

(Kyiv, Ukraine) uebersetzer4@gmail.com

PROFESSIONAL INTELLIGENCE AS A SPECIAL COMPETENCE OF A WOULD-BE TRANSLATOR

*This article describes the definitions of «intelligence», «competence», «ability» as well as establishes a relation between the professional intelligence and the special competence as a faculty for processing information, retrieving and transferring its core, using the structure of another language. The author uses the results of his research to suggest supplementing the Standard of the Higher Education of Ukraine for the 035 «Philology» speciality with one more special competence based on forming a translator's professional intelligence – «ability to intellectually process a discourse and transfer its contents». This intellectual ability as part of the special competences of would-be translators is based on its: a) individual functions not found in other professional competences but highly necessary for creating an adequate translation product; b) unique structure encompassing such processes as comprehending the main idea of a message (*cognition*), retaining it in memory (*encoding*), deverbalizing a verbal message (*deverbalization*), coming up with a number of solutions (*divergence*), evaluating the results (*evaluation*), finding one best solution (*convergence*), reconstructing the original message, using the forms of a target language (*reverbalization*); distinct characteristics of knowledge, skills and personal qualities. The author-based translation model clearly demonstrates the part of intelligence in a translator's professional activity and specifies the conventional solutions of the issue by regarding translation as a search for a sense and presenting it irrespective of the way of being expressed by the original language. Thus, the model illustrates translation as an exchange of ideas rather than words. Professional intellect is designed to allow a translator to switch between two one-language acts. To study a translator's professional intelligence the researcher cites Ukrainian sources of information as well as foreign relevant scholars – French, English, Spanish, German.*

Key words: a translator's professional intelligence, special translation competence, ability, faculty, professional ethics, interpretative theory of translation.

Постановка проблеми. «У сучасному світі динаміка виробництва, швидке його оновлення, поява нових видів трудової діяльності роблять важливими такі якості працівників, як професійна мобільність, вміння швидко перенавчатися і здобувати нові знання, психічна і фізична стійкість» (Теорія і методика, 2012: 99). На формування перелічених здібностей орієнтована сучасна освіта України.

На доказ актуальності формування інтелектуальної мобільності майбутнього фахівця у розділі «Компетентності та професії майбутнього» у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2023 роки зазначено: «Швидкі зміни, що відбуваються у суспільстві, технологіях, вимагають від фахівців як професійних, так і загальних компетентностей, зокрема здатності навчатися, критично та системно мислити, програмувати, працювати в умовах невизначеності, креативності, міжгалузевої комунікації, мультикультурності та володіння кількома, у тому числі англійською, мовами» (Стратегія: 2022). Отже, у центрі уваги опиняється забезпечення можливості оволодіння майбутніми фахівцями якостями-здатностями до навчання та перенавчання, що передбачає, на нашу думку, формування мобільності та гнучкості інтелектуальних якостей.

Аналіз досліджень. Під час доведення приналежності професійного інтелекту перекладача до його компетентної структури ми спиралися на наукові дослідження тих вітчизняних дослідників, які розглядали формування таких якостей майбутніх фахівців, як готовність (М. Сотер), здатності (О. Драгунова), компетентність (Р. Тарасенко), професійний інтелект (Л. Лунгу), професійна етика (Т. Семігінівська). Аналіз виявив такі означення, як якість, здібність, здатність, готовність, властивість, спроможність, характеристика, усвідомлення, володіння, грамотність, вміння, утворення. Вважаємо, що всі вони можуть характеризувати поняття «компетентність».

Мета статті – проаналізувати відношення між спорідненими поняттями, які визначають компетентність та визначити приналежність професійного інтелекту до здатності, що характеризується ознаками фахової компетентності. Виявити точки дотику між цими поняттями та визначити ієрархію між феноменами компетентності та інтелекту. Науково довести погляд на інтелект як компетентність. На основі синтезу отриманих в результаті аналізу даних уточнити функціональні характеристики професійного інтелекту перекладача та окреслити його місце у процесі перекладу.

До методів нашого дослідження віднесемо: теоретичний аналіз наукової літератури із зазначеної тематики; зіставний аналіз виявлених понять; синтез отриманих даних та визначення досліджуваної структури.

ної тематики; зіставний аналіз виявлених понять; синтез отриманих даних та визначення досліджуваної структури.

Виклад основного матеріалу. Основні поняття дослідження уточнюємо за словниками педагогічних термінів. Починаємо із поняття «інтелект»: «розумові здібності людини: здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відобразити й перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність розв'язувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати» (Гончаренко, 1997: 146). Звертаємо увагу на термін «здібності».

Корифей французької школи когнітивної психології Ален Льюрі (Alain Lieury) визначає інтелект як «synonyme de cognition et englobe alors toutes les activités cognitives, raisonnement, mémoire, langage, perception» (синонім пізнавальної здібності, що охоплює усі когнітивні операції: мислення, пам'ять, мовлення, сприйняття) (Lieury, 2008: 262). Знову присутнє поняття «здібність», яке закладено у словформі «cognitif» (la faculté de connaître, de percevoir – здатність розпізнавати, сприймати) (Dictionnaire, 2022).

Переходимо до семантичного аналізу поняття «компетентність». Як у «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2023 роки», так і у «Стандарті вищої освіти України» (Стандарт, 2019) під час опису змісту компетентностей мова йде про здатності майбутніх фахівців. Компетентності (лат. *competens, competentis* – здібний, відповідний) – «спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються у процесі навчання, що дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності» (Словник-довідник, 2006: 85).

Відповідно до Європейської рамки кваліфікацій, компетентність – це «the proven ability to use knowledge, skills and personal, social and/or methodological abilities, in work or study situations and in professional and personal development» (здатність до використання знань, умінь та особистісних, соціальних та/або методологічних здібностей під час роботи або навчання для професійного або особистісного зростання) (The European Qualifications Framework).

Звертаємо увагу на визначення поняття «компетентність» всіма документами як здатності, або здібності (*ability*), та виділення її ключових ознак, як-от: знання, вміння, навички та особистісні характеристики.

У Рамці компетентностей у програмі «Магістр з перекладу», розробленій спеціальним комітетом при Європейській комісії (ЕМТ) зазначений такий перелік професійних компетентностей-здатностей перекладача:

– мовна та культурологічна (транскультурна та соціолінгвістична обізнаність) – розуміння функціоналу та структури мови, а також культурологічного тла;

– перекладознавча (стратегічна, методологічна та тематична компетентність) – охоплює цілу низку здатностей-здібностей від аналітичної до постредагувальної;

– технологічна (інструменти та застосунки) – знання сучасних перекладацьких технологій та вміння користуватися ними;

– особистісна та міжособистісна (“soft skills” – «м’які навички») – необхідні для пристосовуваності (adaptability) та працездатності (employability);

– сервісно-орієнтована (service provision) – полягає у здатності пропонувати свої послуги, працювати із замовниками, виконувати перекладацькі проекти.

В останній компетентності також закладена вимога-здібність до дотримання етичних норм професії (“work within the ethical principles [...] defined in codes of ethics”), до якої ми повернемося пізніше.

На основі міжнародних рамок побудовані вітчизняні стандарти вищої освіти. Наприклад, для спеціальності 035 «Філологія» спеціальні компетентності перекладача охоплюють 12 фахових здібностей, які можуть доповнюватися проектними групами ОПП (освітньо-професійних програм) зі складу науково-педагогічних працівників університетів (Стандарт, 2019). Наприклад, ОПП НУБіП України з 2023 р. передбачає доповнення ФК для спеціальності 035 «Філологія», встановлених МОН України, двома новими здатностями: до здійснення аспектного перекладу та використання сучасних систем автоматизованого перекладу (Освітньо-професійна програма, 2023). Описана практика вказує на відкритість та динамічність системи компетентнісного підходу в освіті.

У процесі дослідження ми не могли не звернути уваги на той факт, що деякі дослідники ототожнюють «м’які навички» з метакомпетентністю: «вище зазначене дає можливість стверджувати і вважати «м’які» навички (soft skills) та метанавички синонімічними поняттями» (Браткова, 2022: 35). «Meta-competence is the overarching ability under which competence shelters. They are the higher order abilities which have to do with being

able to learn, adapt, anticipate and create» (Метакомпетентність – наднавичка, з якої розвиваються компетентності. Це навичка вищого порядку, що забезпечує здатність вчитися, пристосовуватися, прогнозувати та створювати) (Brown, 1995: 26). Метанавички мають яскраво виражену міжособистісну орієнтацію і до їхньої структури входять комунікативна, інтерактивна та ігротехнічна компоненти (Браткова, 2022). На цьому тлі поняття «інтелект» виявляє ширшу структуру, куди, крім здатності навчатися, розв’язувати завдання, передбачати входять також «жорсткі навички («hard skills»), що забезпечують обробку інформації та виявлення її змісту. Компонентна структура професійного інтелекту також має, за нашими дослідженнями, ширшу спрямованість (Тимофєєв, 2023). Тому властивість інтелекту полегшувати набуття інших компетентностей пропонуємо віднести до метафункції, яка, між іншим, притаманна феномену професійної етики (про що буде сказано пізніше). Така «метафункція» інтелекту реалізується завдяки його здатності «мобілізувати знання» (Формування, 2012), на що звертають увагу й інші перекладознавці: «Entre las actitudes mentales más importantes en el traductor mencionarí la capacidad de activar los propios conocimientos acerca de un tema [...] y la creatividad» (Серед найважливіших розумових здібностей перекладача хотілося б виділити здатність мобілізації власних знань з теми тексту та творчий підхід до процесу перекладу) (Presas, 1998: 134).

Таким чином, вважаємо, що наукова новизна результатів нашого дослідження може полягати у пропозиції доповнення переліку фахових компетентностей перекладача здібністю обробляти повідомлення, розуміти його зміст і передавати засобами іншої мови, що є функціями професійного інтелекту перекладача.

Для аргументації нашої точки зору спробуємо уточнити традиційні бачення процесу перекладу завдяки участі інтелекту сучасного перекладача.

Приміром, схема перекладу видатного вітчизняного перекладознавця Черноватого Л. М. (див. фото 1) охоплює такі етапи, як сприйняття тексту, переклад думок внутрішнім мовленням на базі мови оригіналу, розуміння денотата, його чуттєве відображення, переклад останнього внутрішнім мовленням на базі мови перекладу та передача думок засобами мови перекладу (Черноватий, 2013: 45–46).

Такі операції описаної схеми Л. М. Черноватого, як сприйняття, розуміння, мовлення, передача, є функціями обробки інформації інтелектом і мають стратегічну спрямованість.

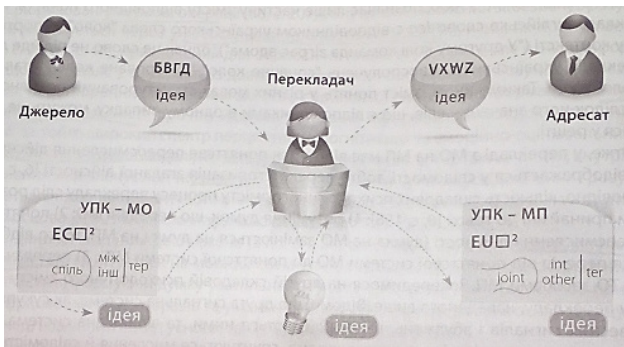

Фото 1

Наше бачення процесу перекладу максимально спирається на інтерпретативну теорію перекладу, відповідно до якої процес перекладу складається з трьох етапів: «discours – sens – discours» (повідомлення – зміст – повідомлення) (Seleskovicz, 1989: 40). Відштовхуючись від постулату інтерпретативістів про те, що «саме розуміння тексту оригіналу і передача його у тексті перекладу є основою цієї моделі» (Монашенко, 2016: 43), ми вводимо етапи обробки повідомлення і розуміння його змісту. Крім того, процес перекладу, за нашою схемою (див. рис. 1), охоплює дві площини: горизонтальну – професійний інтелект (обробка та розуміння) та вертикальну – професійна етика (чесність та порядність):

Рис. 1

Бачення дворівневості процесу перекладу (інтелект + етика) запозичене нами з ідей німецької філософії навчання Bildung (Bruford, 1975) – філософський напрям в освіті, який описує розвиток людини, як прагнення до гармонізації розуму та серця, – раціонального та кордоцентричного начал, – здатності приймати на себе відповідальність, самоудосконалюватися.

На нашу думку, адекватна передача змісту повідомлення неможлива без врахування морально-духовного компоненту, як невід’ємної складової професіоналізму особистості. Професійна етика перекладача – це «особистісно-професійне новоутворення, що характеризується ціннісним ставленням [...] перекладача [...] до фахової діяль-

ності, дотриманням ним морально-етичних норм, прагненням до самовдосконалення, самореалізації (Семигінівська, 2014: 45).

У свою чергу, професійний інтелект перекладача – це процесор вхідної інформації та його «квантор», тобто логічний перетворювач кількісної характеристики висловлювання оригіналу на одиницю меншого обсягу з виділенням центральної ідеї. Отже, професійний інтелект перекладача здійснює пошук сенсу, виділяє його за допомогою уяви і передає засобами мовлення. «Інтерпретація, на відміну від перекладу, працює зі змістом, ідеями, а не з елементами мов, при цьому формальні міжмовні відносини не виділяються» (Мужель, 2023: 125).

Аналіз свіжої Рамки професійних компетентностей за 2022 (ЕМТ) не виявив безпосередньої спрямованості на формування інтелектуальної складової перекладача (обробка та розуміння інформації). У Рамці експліцитно мова йде скоріше про здатність формальних перетворень вихідного повідомлення: summarise, rephrase, restructure, and shorten a message (підсумовування, перефразування, реструктуризація та компресія), – операції, які неможливі без інтелектуальної обробки повідомлення. На імпліцитному рівні інтелектуальна функція обробки інформація була також закладена у схемі РАСТЕ (РАСТЕ, 2005: 610) у складі перекладацької субкомпетентності (knowledge of the principles that guide translation (processes, methods and procedures, etc.) – знання принципів, що лежать в основі перекладу (процеси, методи та процедури тощо)) [див. рис. 2].

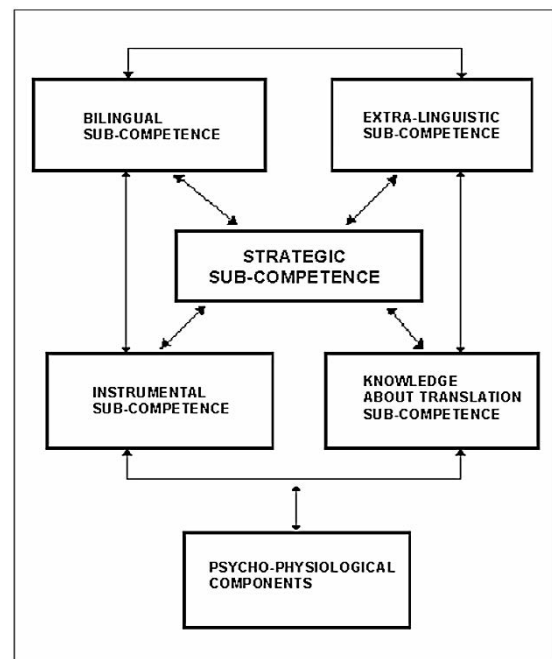

Рис. 2

Погоджуємося з Черноватим Л. М., який запропонував інструментальну компетентність назвати особистісною та інтегрувати в її склад всі психофізіологічні механізми (пам'ять, увага, мислення, аналіз тощо). Таким чином, професійний інтелект може претендувати на роль додаткової здатності за Рамкою ЕМТ, проте лише у складі перекладацької компетентності (стратегічні, методологічні та тематичні здібності), оскільки інтелектуальна компетентність описує вміння стратегічно мислити під час здійснення професійного перекладу. Перекладацька компетентність Рамки ЕМТ містить 14 здібностей, до якої, за результатами нашого дослідження, варто додати вміння інтелектуальної обробки повідомлення та передачі його змісту. Можливим було б надати таке визначення: «Students know how to intellectually process messages and transfer their contents». У вітчизняному Стандарті варто зазначити таке формулювання цієї фахової компетентності: «здатність, що забезпечує інтелектуальну обробку дискурсу та адекватну передачу його змісту».

Таким чином, вважаємо, що професійний інтелект виявляє достатні ознаки автономної компетентності і має право на незалежний статус серед фахових здібностей перекладача.

На основі проведеного дослідження пропонуємо власне визначення професійного інтелекту та професійного інтелекту перекладача:

Під загальним визначенням професійного інтелекту будемо розуміти здатність до когнітивної обробки спеціальної інформації.

І, нарешті, найвідповідальніша частина нашої розвідки: **професійний інтелект перекладача** – це фахова компетентність, яка забезпечує здатність до сприймання, розуміння (виділення суттєвого), девербалізації (уявлення змісту у вигляді безсловесної субстанції), дивергенції (вироблення варіантів розв'язання проблеми), критичного оцінювання, конвергенції (вибір оптимального варіанту передачі) та ревербалізації (вираження абстрактної суті іншомовною фізичною оболонкою) повідомлення.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що професійний інтелект перекладача має всі необхідні характеристики автономної фахової компетентності перекладача: власну компонентну структуру, унікальні функції, відмінну наповненість знань та вмінь, окрему складову для особистісних якостей, і тому може претендувати на статус спеціальної здібності як невід'ємної складової професіоналізму майбутнього перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Браткова О. І. Ключові компоненти метакомпетентності сучасного викладача для ефективної психолого-педагогічної взаємодії з учасниками освітнього процесу. *Витоки педагогічної майстерності*. 2020. № 1 (25). С. 34-38.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
3. Драгунова О. М., Наливайко О. О. Шляхи формування здатності до самоорганізації й самовдосконалення як основи успішної навчальної та подальшої професійної діяльності сучасного здобувача вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2023. № 3(42). С. 99-116.
4. Лунгу Л. В. Професійний інтелект керівника вищого навчального закладу як чинник якісного управління ВНЗ. *Педагогічні науки. Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2017. №3 (75). С. 60-63.
5. Монашненко А. М. Специфіка письмового перекладу в порівнянні з усним. *Наукові записки. Сер.: Педагогіка*. 2016. № 4. С. 3845.
6. Мужель Д. С. Підготовка майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти Франції із використанням особистісно орієнтованих технологій навчання: дис. ... д-ра філософії: 011 / Університет Григорія Сковороди в Переяславі. Переяслав, 2023. 243 с.
7. Освітньо-професійна програма: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 «Філологія». Київ, 2023. 28 с.
8. Семигінівська Т. Г. Формування професійної етики майбутніх перекладачів авіаційної галузі у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / НАУ. Київ, 2014. 240 с.
9. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.
10. Сотер М. В. Формування готовності майбутніх інженерів-судномеханіків до міжкультурної комунікації: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 20 с.
11. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 «Філологія» від 20.06.2019 № 869. Київ, 2019. 19 с. (Стандарт МОН України)
12. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 286-р від 23.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.01.2024).
13. Тарасенко Р. О. Формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі: теорія і практика: монографія. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2015. 394 с.
14. Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2012. 390 с.

15. Тимофєєв В. А. Методи формування інтелектуальної компетенції майбутніх перекладачів. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 63. Том 2. С. 119-122.
16. Формування усної компетенції перекладача авіаційної галузі / А. Гудманян, С. Шурма, А. Головня, О. Журавльова, Т. Смирнова. 2012. URL: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/10838> (дата звернення: 10.01.2024).
17. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад”. Вінниця: Нова Книга, 2013. 376 с.
18. Brown, V. R. (1995). Competence is not enough: Meta-competence and accounting education, 4 (1), 25-32.
19. Bruford W. H. (1975). *Bildung from Humboldt to Thomas Mann*: New York: Cambridge University Press. 290 p.
20. Dictionnaire Poche 2023. (2022). Paris: Larousse. 1120.
21. EMT Competence Framework – European Commission. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_2022_en.pdf
22. Lieury A. (2008). *Psychologie cognitive*. Dunod, Paris. 401.
23. PACTE 2005: Investigating Translation Competence: Conceptual Methodological Issues / A. Hurtado, A. Beeby, M. Fernández [et al.]. *Meta*. Vol. 50, № 2. 2005. P. 609-619.
24. Presas M. (1998). Los componentes de la competencia pretraductora en el marco del diseño curricular. *Los estudios de la traducción: un reto didáctico*. Castelló: Publicacions de la Universitat Jaume I. P. 131-134.
25. Seleskovicz D., Lederer M. (1989). *Pédagogie raisonnée de l'interprétation*. Paris: Didier Erudition. 281.
26. The European Qualifications Framework. Available at: <https://europa.eu/europass/en/europass-tools/european-qualifications-framework> (дата звернення: 12.01.2024).

REFERENCES

1. Bratkova O. I. (2020). Ključovi komponenty metakompetentnosti suchasnoho vykladacha dlia efektyvnoi psykhologo-pedahohichnoi vzaiemodii z uchasnykamy osvitiuho protsesu [Key components of meta-competence of a present-day teacher for providing an effective psychological and pedagogical interaction between stockholders of an educational process]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti. – Sources of pedagogical proficiency*. 1 (25). 34-38. [in Ukrainian].
2. Honcharenko S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Lybid. 373. [in Ukrainian].
3. Drahunova O. M., Nalyvaiko O. O. (2023). Shliakhy formuvannia zdatnosti do samoorganizatsii i samovdoskonalennia iak osnovy uspishnoi navchalnoi ta podalshoi profesiinoi diialnosti suchasnoho zdobuvacha vyshehoi osvity [Ways of forming the ability of self-organization and self-improvement as a basis for successful training and further professional activity of a present-day higher education student]. *Osvitolohichnyi dyskurs. – Educational Discourse*. 3(42). 99-116. [in Ukrainian].
4. Lungu L. V. (2017). Profesiyni intellect kerivnyka vuschoho navchalnoho zakladu iak chynnyk iakisnoho upravlinnia VNZ [An educational institution leader's professional intelligence as a factor of an effective management]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*. – *Collection of scientific works “Pedagogical sciences”*. Vol. 3, No. 75. 60-63. [in Ukrainian].
5. Monashenko A. M. (2016). Spetsyfika pysmovooho perekladu v porivnianni z usnym [Peculiarities of translation as compared to interpretation]. *Naukovi zapysky. – Scientific notes*. 4. 3845. [in Ukrainian].
6. Muzhel D. S. (2023). Pidhotovka maibutnix perekladachiv u zakladakh vyshchoi osvity Frantsii iz vykorystanniam osobystisno orientovanykh tekhnolohii navchannia [Training Would-be Translators by Institutions of Higher Education in France Using Personality Oriented Techniques]. *Dys. ...d-ra filosofii: 011 / Unversytet Hryhoriia Skovorody v Pereiaslavi*. Pereiaslav, 243. [in Ukrainian].
7. Osvitnio-profesiina prohrama: pershyi (bakalavrskyi) riven, haluz znan 03 Humanitarni nauky, spetsialnist 035 “Filolohiia” [Educational and professional syllabus: the first (bachelor) level, knowledge branch 03 Human sciences, specialty 035 “Philology”]. (2023). 28. [in Ukrainian].
8. Semyhynivska T. H. (2014). Formuvannia profesiinoi etyky maibutnix perekladachiv aviatsiinoi haluzi u protsesi vyvchennia suspilno-humanitarnykh dystsyplin [Formation of the aviation industry future translators' professional ethics in the process of studying social and human sciences]. *Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / NAU*. Kyiv, 240. [in Ukrainian].
9. *Slovyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky* [Professional pedagogy reference dictionary] (2006). Palmira, 221. [in Ukrainian].
10. Soter M. V. (2018). Formuvannia hotovnosti maibutnix inzheneriv-sudnomekhanikiv do mizhkulturnoi komunikacii [Formation of the future ship engineers and mechanics' readiness for intercultural communication]. *Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04*. Ternopil'skyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka. Ternopil. 20.
11. Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskyi) riven, haluz znan 03 Humanitarni nauky, spetsialnist 035 “Filolohiia” [Educational and professional standard: the first (bachelor) level, knowledge branch 03 Human sciences, specialty 035 “Philology”]. (2019). 19. [in Ukrainian].
12. Stratehiya rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky [Development Strategy of the Ukrainian Higher Education for 2022-2032]. [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
13. Tarasenko R. O. (2015). Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti maibutnix perekladachiv dla ahrarnoi haluzi: teoriia i praktyka: monografiia [Forming Would-be Agrarian Translators' Information Competence: theory and practice: monograph]. TSP «KOMPRINT», 394. [in Ukrainian].
14. Teoriia i metodyka profesiinoi osvity [Theory and practice of professional education] (2012). Za red. Z. N. Kurliand. Znannia. 390. [in Ukrainian].

15. Tymofieiev V. A. (2023). Metody formuvannya intelektualnoi kompetentsii maibutnikh perekladachiv [Formation of the future translators' intellectual competency]. *Innovatsiina pedahohika. – Innovative pedagogy. Vol. 2, No. 63.* 119-122. [in Ukrainian].
16. Formyvannya usnoi kompetentsii perekladacha aviatsiynoi haluzi [Forming the oral competence of an aviation translator] / A. Gudmanyanyan, S. Shurma, A. Holovnya, O. Zhuravlyova, T. Smirnova. (2012). URL: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/10838> [in Ukrainian].
17. Chernovaty L. M. (2013). Metodyka vykladannya perekladu yak specialnosti [Method of translation teaching as a speciality]. Nova knyha, 376. [in Ukrainian].
18. Brown, B. R. (1995). Competence is not enough: Meta-competence and accounting education, 4 (1), 25-32.
19. Bruford W. H. (1975). *Bildung from Humboldt to Thomas Mann*: New York: Cambridge University Press. 290 p.
20. Dictionnaire Poche 2023. (2022). Paris: Larousse. 1120.
21. EMT Competence Framework – European Commission. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_2022_en.pdf (Last accessed: 10.01.2024).
22. Lieury A. (2008). *Psychologie cognitive*. Dunod, Paris. 401.
23. PACTE 2005: Investigating Translation Competence: Conceptual Methodological Issues / A. Hurtado, A. Beeby, M. Fernández [et al.]. *Meta*. 2005. Vol. 50, № 2. P. 609-619.
24. Presas M. (1998). Los componentes de la competencia pretraductora en el marco del diseño curricular. [The components of pre-translation competence within the framework of curricular design.] *Los estudios de la traducción: un reto didáctico*. Castelló: Publicacions de la Universitat Jaume I. P. 131-134. [in Spanish]
25. Seleskovicz D., Lederer M. (1989). *Pédagogie raisonnée de l'interprétation*. [Reasoned pedagogy of interpretation] Paris: Didier Erudition. 281. [in French]
26. The European Qualifications Framework. URL: <https://europa.eu/europass/en/europass-tools/european-qualifications-framework> (Last accessed: 10.01.2024).